

Олег БОЛЮК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8292-202X>

кандидат мистецтвознавства,
науковий співробітник відділу народного мистецтва
Інституту народознавства НАН України

РУХОМА ЕТНІЧНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Актуальність дослідження полягає у пошуку особливого місця рухомих пам'яток традиційно-народного мистецтва українців серед локально-етнічної, національної, культурної спадщини. Джерела документалістики з охорони спадщини не дають належної відповіді на це питання. Надати спеціальний статус давнім артефактам ускладнюють узагальнені хибні термінологічні визначення. Пропонується дефініція традиційно-народної спадщини українців як необхідний етап запровадження незалежного електронного Реєстру етнічних пам'яток. Це уможливить облікувати максимальну кількість рухомих цінних творів музейного фонду України.

Ключові слова: етнічна спадщина, рухомі пам'ятки, українці, колекціонерство, дефініція.

Oleh Bolyuk. Moving ethnic heritage of Ukrainians: challenges of today.

The relevance of the study lies in the search for a special place of movable monuments of traditional folk art of Ukrainians among the local-ethnic, national, cultural heritage. Some sources of heritage documentation do not provide a proper answer to this question. Legalized erroneous terminological definitions make it difficult to give special status to ancient artifacts. It is proposed to define the traditional folk heritage of Ukrainians as a necessary stage in the introduction of an independent electronic Register of Ethnic Monuments. This will make it possible to take into account the maximum number of movable valuable works of the museum fund of Ukraine.

Key words: ethnic heritage, movable monuments, Ukrainians, collecting, definition.

У сучасних реаліях постіндустріальної цивілізації актуальність проблем, пов'язаних з культурною спадщиною, набуває особливої гостроти, оскільки на різноманіття трибу життя в усіх сферах виразно впливають глобалізаційні процеси. Останні значною мірою нівелюють етнічну та національну ідентичності.

Автор цієї статті вже оприлюднював раніше у публікаціях і доповідях свої міркування щодо проблематики збереження національних надбань, які включає містке поняття культурної спадщини, виявлення та атрибуції окремих пам'яток [3, с. 168–178; 4, с. 5–7; 5, с. 63; 7, с. 130–135; 8, с. 339–343; 9]. Повернутися до цієї теми зумовила участь у Міжнародній реставраційній раді місця Всесвітньої спадщини UNESCO «Дерев'яні церкви Карпатського регіону Польщі та України», яка тривала упродовж 15–17 листопада 2021 р. у с. Березка Підкарпатського воєводства Польської Республіки та під час виїзних консультативних сесій до архітектурних об'єктів – церков у с. Турянськ і с. Команьча.

Було виголошено цінні результати українських і польських дослідників архітектури, реставраторів, урбаністів: Володимира Герича «Дерев'яна сакральна архітектура в Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО», Юрія Дубика «Реставрація пам'ятки архітектури 1502 р. церкви Зіслання Святого Духа в с. Потеличі. 2018–2021 рр.», Євгенія Заваленя «Церква Архангела Михаїла у Смільнику над Сяном. Архітектурні дослідження», Мацея Вархола «Результати дослідження датування церков, внесених у Список Світової спадщини UNESCO» та ін. Серед інформативно-цінних виступів прозвучала доповідь Олега Болюка «Результати дослідження художніх виробів з дерева у церквах Західної України», де було проілюстровано серед низки здобутків стан окремих культурних цінностей, які руйнуються усередині храмів і дзвіниць.

Після успішної роботи ради стали очевидними позитивні рефлексії, які актуалізували нові міркування щодо посилення збереження і популяризації культурної спадщини. Серед низки важливих і ще досі невіршених питань пропонуємо своє бачення опіки національних надбань, які терміново потребують їхньої охорони на законодавчому рівні. Йдеться про рухомі пам'ятки, які приналежні до облаштування церковного інтер'єру.

Взагалі, поняття культурна спадщина охоплює здобутки цивілізації, які стисло можна означити «пам'яттю», «світглядом», «діяльністю» або ж «об'єктом», «явищем» чи «процесом». Містке і неоднозначне тлумачення культури примножує визначення для одного з її феноменів – спадщини. Утім, важливо зазначити, що будь-який прояв культурної спадщини не є законсервованою інформативною реалією, а постійно резонує в часі й резонуватиме надалі допоки існуватиме людство.

В Україні функціонують кілька юридичних форм обліку культурної спадщини, проте творам традиційного декоративно-ужиткового мистецтва несправедливо не надається належної уваги. Пам'яткоохоронні документи залишаються декларативними по суті, особливо у випадках щодо приватного колекціонерства [28]. Не визначено достеменно й термінологічний апарат щодо окреслення явища спадщини [13, Ст. 405; 16, Ст. 25; 17, Ст. 333; 22; 23; 30]. Щоправда, певні успіхи у питаннях вивчення культурних цінностей усе ж помітні, зокрема у працях О. Захаровського, О. Руденка, В. Індутного та О. Походящої [18, с. 117–125; 19, с. 2–18; 20, с. 188–193; 26; 31, с. 46–53]. Важливими ділянками у вивченні пам'яток вважається херітологія (від англ. heritage – спадщина) та мнемологія (від давньогрец. μνημο – пам'ять) [21, с. 23–25; 33]. Цей поділ уможлиблює зосередитися на певних аспектах пам'яткознавства, краще продумати вирішення конкретних проблем, зокрема ведення обліку культурних цінностей.

Загалом поділ пам'яток стосується «матеріальності» або «нематеріальності» цінного об'єкта. Вже неодноразово наголошувалося, що така диференціація не об'єктивна і є нонсенсом. Відомо, що створені людиною (матеріалізовані) твори відображають не матеріальну (духовну) індивідуальну або колективну художню ідею. Якщо ж йдеться про «нематеріальну спадщину», то нематеріальний творчий задум у процесі його реалізації завжди потребує фізіологічно матеріалізованого виконавця, який виконує твір (інколи ще й за допомогою інструменту), а то й сам матеріалізований виріб [1, с. 232–240; 6, с. 126–137; 26, с. 39–63; 33].

На підставі таких міркувань достатньо послуговуватися універсальним терміном «спадщина» і її першим рівнем поділу на «культурну спадщину» (результат антропогенного впливу) та на «природну спадщину» (заповідні території).

Чіткі визначення і конкретні вказівки щодо обліку традиційних творів декоративно-ужиткового мистецтва, які перебувають у полі наукових досліджень не тільки мистецтвознавців, а й етнологів, культурологів, антропологів та ін. у прийнятих нормативно-правових документах – відсутні. У наслідок цього досі не існує переліку рухомих культурних цінностей поза межами музейних інституцій, фондових збірочок. Не опрацьовано механізм внесення у цей перелік пам'яток (цінностей, об'єктів, елементів) культурної спадщини, яких можуть переміщувати, немає розробленої процедури прив'язки рухомих артефактів до визначеної установи, осередку, стаціонарної пам'ятки. Ба навіть більше, – не має також чітких інструкцій щодо фіксації, збереження й охорони стаціонарних елементів фасаду й інтер'єрів (віконні переплетення, настінні ліхтарі, кахляні печі, облицювальні плити, парапети сходових кліток, балконів тощо). Тому ми стаємо свідками щоразу нових актів безкарного вандалізму (наприклад, нищення парафіянами у травні 2019 р. розписів Модеста Соценка і Юліана Буцманюка у церкві с. Славське)[2].

У системі морфології видів мистецтва кількісно найбільше є саме творів традиційно-народного ужиткового мистецтва, проте вони ще не достатньо вивчені. Водночас автентичні артефакти виразно представляють культуру України й у сучасних репліках репрезентують країну у світі (наприклад, активно рекламований культ вишитої сорочки). Тому гостро постає нагальна потреба запровадити спеціальний електронний Реєстр пам'яток декоративно-ужиткового мистецтва, особливо тих, які перебувають поза діяльністю музеїв і досі належно не вивчені [6, с. 126–137].

Місце пам'яток традиційно-народного декоративно-ужиткового мистецтва українців у культурній спадщині визначає їхня чітка дефініція, яка не повинна штучно ділити пам'ятки, як вже зазначалося, на «матеріальні» й «нематеріальні». Тому речові артефакти, які фізично є реальними (наприклад, домоткані, вишиті, різьблені, ковані, розписані твори) і відображають також інформацію про духовну культуру (художню ідею, смак, манеру виконавця, збережену давню технологію тощо), не можуть бути тільки елементом «нематеріальної» культурної спадщини, як це з кінця 1990-х рр. активно просувається концепція «нематеріальної спадщини». У Національному переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України більшість явищ пов'язано із матеріальною культурою, що, вважаємо, є маніпулятивним кроком [27]. До слова, ідею «нематеріальної спадщини» не підтримує низка держав: США, Великобританія, Канада, Австралія, Нова Зеландія, ПАР тощо [34].

Отже, вважаємо, що дефініція посилить стратегію об'єктивного формування незалежного електронного реєстру пам'яток декоративно-ужиткового мистецтва. Зокрема тематичний електронний облік рекомендуватиметься власникам збірок предметів музейного значення, особливо українського ужиткового мистецтва, які досі не обліковані [15, Ст. 191]. Це уможливить, наприклад, церковні предмети з приватних колекцій ретельно атрибутувати і, при

необхідності, виготовити копію твору для існуючого архітектурного об'єкту, у якому первісно пам'ятка перебувала. Така прийнятна форма репрезентації твору, навіть у рамках тимчасової експозиції, уможливить відтворити автентичний вигляд інтер'єру будівлі й не порушити статус приватної збірки.

Названі превентивні заходи прискорять уніфіковану фіксацію творів цієї категорії та посприяють захисту пам'яток від тіншової їх міграції, комерціалізації й, зрештою, нищення.

Феномен спадщини – постійний процес примноження пам'яті, є колективним або індивідуальним багатофункціональним інформаційним об'єктом, що тісно пов'язаний з традицією, яка надалі трансформується у сьогоденні [6, с. 126–137]. Міжнародна організація UNESCO опікується об'єктами спадщини, визнаними усіма націями як культурні цінності світу. Вона періодично поповнює Список спадщини унікальними об'єктами, що відбираються за шістьма культурними та чотирма природними критеріями. **Деякі цінні «матеріальні» пам'ятки увійшли до Списку об'єктів Світової спадщини UNESCO в Україні, а окремі перебувають у попередньому списку всесвітньої спадщини [32].** В обох переліках фігурують її три різновиди. До перших двох різновидів твори декоративно-ужиткового мистецтва не можуть відноситися хоча б тої причини, що там однозначно вказаний вузький перелік: пам'ятки архітектури, монументальне мистецтво й визначні місця. Лише у третьому різновиді дефініції відчутний натяк на охорону творів традиційно-народного декоративно-ужиткового мистецтва, які підпадають під охоронний статус: «рукописи, книги, архівні матеріали, всілякі предмети художнього, історичного або археологічного значення, наукові колекції, які мають художнє, історичне, етнографічне чи наукове значення» [24]. Таке формулювання не точне і може трактуватися довільно (наприклад, «всілякі предмети», «художнє значення», «наукова колекція»).

Україна також веде внутрішньодержавні спроби захисту об'єктів спадщини, яким присвоюють статус національної пам'ятки. Вони є важливим ресурсом державотворення, що характеризується акумулятивними і ретрансляційними ознаками, з яких, у свою чергу, впливає низка призначень. Серед функцій пам'ятки особливо важливими є освітньо-виховна, відтворювально-репрезентаційна, ціннісно-орієнтаційна, компенсаторно-релаксаційна [25].

У «Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України» [29] передбачено залучати «форми показу та вираження», що розуміється за їхньою цінністю двояко: і як нематеріалізовані елементи (звичаї, знання, навички тощо), так і начебто їхній матеріалізований продукт: «інструменти, предмети, артефакти й культурні простори, які визнані спільнотами, групами й у деяких випадках окремим особами як частина їхньої культурної спадщини» [14, Ст. 168; 22, Ст. 1]. Утім, головною умовою реєстрації елементу нематеріальної культурної спадщини є носій елементу нематеріальної культурної спадщини [11]. Відповідно, значна частина матеріальних пам'яток, які є «формою показу та вираження», без їхнього носія немає шансу потрапити у перелік нематеріальної культурної спадщини. Ця умова відкидає значний пласт культурної спадщини українців від повного реєстру й атрибуції існуючих культурних цінностей, процедура яких притаманна світовій практиці [33; 35, с. 71–92].

Окремішність рухомих автентичних речових артефактів від загальної класифікації об'єктів культурної спадщини пов'язана із недостатньо чіткою дефініцією, а то й її упуцненням у Законі України «Про охорону культурної спадщини». У цьому документі зокрема подається таке визначення: «рухомі предмети, пов'язані з нерухомими об'єктами культурної спадщини, – елементи, групи елементів об'єкта культурної спадщини, що можуть бути відокремлені від нього, але складають з ним єдину цілісність, і відокремлення яких призведе

до втрати (виділення – О.Б.) археологічної, естетичної, етнологічної, історичної, архітектурної, мистецької, наукової або культурної цінності об'єкта» [17, Ст. 333.].

У цитованому тлумаченні немає згадки про рухомі предмети, які мають культурно-мистецьку цінність й *не пов'язані із нерухомими об'єктами* [13, Ст. 405]. До таких предметів, згідно з усталеною морфологією декоративно-ужиткового мистецтва, основу якого становить традиційно-народна матеріальна культура, відносять вироби, які репрезентують локальну автентичну культуру етносу. Цей потужний культурний пласт проявлений у побутових речах, які є самостійними рухомими об'єктами етнічної спадщини (народно-традиційні комплекти одягу, посуд, знаряддя праці, транспорт, предмети дозвілля й релігійно-обрядові твори тощо), а також які облаштовують церковні інтер'єри (художнє дерево, металопластика, параментика, кераміка тощо). Їх значна частина, особливо впродовж останніх десятиліть, осіла у приватних збірках поціновувачів старожитності. Неконтрольований збір етнічного антикваріату без дотримання прийнятої документації, знаний як «чорна археологія», зруйнував делікатний шар провенансу. Щоб не втратити усі складові атрибуції тих збірок культурних цінностей, які перебувають у приватному сегменті колекціонерства, доводиться пропонувати компромісні форми їх реєстрації.

Отож, чинні законодавчі положення й виконавчі резолюції у документах лише побіжно натякають на один із найбільших пластів етнічної спадщини українців – твори традиційно-народного декоративно-ужиткового і декоративно-обрядового (церковного) мистецтва, відразу розпорошуючи їх за різними класифікаціями, критично проаналізованими вченими [12, с. 9–14; 17, Ст. 333; 18, с. 117–125; 19, с. 2–18; 20, с. 188–193; 21, с. 23; 24; 31, с. 46–53; 35, с. 71–92].

Стверджуємо, що найоптимальнішим універсальним поняттям автентичних рухомих пам'яток є етнічна спадщина українців. Це особлива категорія цінних здобутків етносу, які комплексно репрезентують світу різні форми діяльності

у межах національної ідентичності, належать до ширшого поняття надбання культурної спадщини краю. Отже, етнічна спадщина, частину якої становлять твори традиційно-народного декоративно-ужиткового мистецтва є, у свою чергу, частиною національної культурної спадщини. Поряд з нею є інші види спадщини, які пов'язані з етнічною або функціонують відносно окремо: біосфера, агрономія, харчування, будівництво, промисловість, військова справа, управлінська діяльність, освіта, наука тощо. Етнічна спадщина українців (рухома й нерухома) включає як «нематеріальні» пам'ятки (наприклад, усний фольклор), так і матеріальні цінності (від народного будівництва до дрібних прикрас), які відображають спільні світоглядні переконання, резонують ознаками самоідентичності їхніх носіїв.

Висновки. Результати вивчення чинних документів, які містять визначення термінологічного апарату культурної спадщини у науці загалом й пов'язаних з нею окремих термінів, вказують на відсутність однозначного тлумачення щодо місця творів традиційно-народного декоративно-ужиткового мистецтва у пам'яткоохоронній системі. Про такий факт переконує множинність існуючих різноманітних форм спадщини за профільною діяльністю. Пошук місця пам'яток декоративно-ужиткового мистецтва у культурній спадщині українців є саме тим об'єднуючим чинником, який не дозволить розпорошити містке художнє явище нації за різними класифікаціями спадщини. Вважаємо, що поняття етнічної спадщини українців найкраще відображає цей цільний за своєю суттю феномен.

Запропоноване авторське визначення етнічної спадщини українців переслідує чергову мету – розробити дієву стратегію для формування електронного «Реєстру культурних цінностей етнічної спадщини українців». Розвідки з означеної проблематики у перспективі передбачають широкий аналіз стану збереження пам'яток на прикладі приватних колекцій; маніфест до власників колекцій (насамперед меценатів, колекціонерів,

антикварів, симптоматичних збирачів старожитності) етнічної спадщини щодо оптимального механізму електронного обліку кожної пам'ятки, яка юридично регулює форму приватної власності; оприлюднення результатів з'ясування сильних сторін такої форми реєстрації і певних її ризиків.

1. Ананьев В. Теоретическое осмысление наследия в современной зарубежной историографии: «Авторизованный Дискурс Наследия» Лораджин Смит. Учёные записки Казанского университета. 2014. Т. 156, кн. 3. С. 232–240.
2. Бодняк О. Знищили і скопіювали. Що зараз у церкві у Славську, де вже немає розписів Сосенка. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/kopiya_sosenka_ta_svizhi_apostoly_shcho_za_rik_zminylos_u_tserkvi_v_slavsku_de_znyshchyly_unikalni_rozpysy_110116.html
3. Болюк О. Колекціонер vs музейник? (на прикладі збиральництва народного вбрання). Народознавчі зошити. 2019. № 1 (145), 168–178. URL: <http://nz.lviv.ua/archiv/2019-1/23.pdf>
4. Болюк, О. Колекція Франтішека Ржегоржа у Празі: твори українського сницарства кінця XVIII – XIX ст. Мистецька культура: історія, теорія, методологія: тези доповідей IX Міжнар. наук. конф. (Львів, 19 листопада 2021 р.) / НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаника, Ін-т досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів; ред-упоряд: Л. Купчинська; О. Осадця; відп. ред. Л. Сніцарчук. Львів, 2021. С. 5–73.
5. Болюк О. Методика вивчення художнього дерева у ході роботи комплексних експедицій 1995–2017 рр. на території Західної України. Шості Платонівські читання пам'яті академіка Платона Білецького (1922–1998) присвячені 20-річчю від дня смерті П.О. Білецького. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції. м. Київ, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, 24 листопада 2018 р. Київ: Міністерство культури України; Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, 2019. С. 63.

6. Болюк, О. Місце пам'яток декоративно-ужиткового мистецтва у культурній спадщині українців. Народознавчі зошити 2021, 1 (151), 126–137. URL: <https://nz.lviv.ua/2020-1-13/> DOI <https://doi.org/10.15407/nz2020.01.126>
7. Болюк, О. (2020). Памятники церковного искусства в культурном наследии украинцев. Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine: conferință științifică internațională (2020; Chișinău). Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine = Yesterday's cultural heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society = Культурное наследие прошлого – вклад в развитие стабильного общества в будущем: Conferință științifică internațională dedicată zilelor europene ale patrimoniului, Chișinău, 22–23 septembrie 2020 / com. șt.: Liliana Condraticova (președinte) [et al.] ; com. org.: Liliana Condraticova (președinte) [et al.]. Iași–Chișinău. [p. 602.]. С. 130–135.
8. Болюк О. Сучасний стан творчих практик українського декоративно-ужиткового мистецтва (наративи Інтернет-джерел): Питання перше: спроби класифікації корисної інформації. Народознавчі зошити. 2018. №. 2 (140), 339–343. URL: <http://nz.ethnology.lviv.ua/archiv/2018-2/9.pdf>
9. Болюк О. Українське церковне мистецтво: погляд експедиціонера щодо стану і перспектив збереження. *«Втрати церковних історико-культурних скарбів у періоди тоталітарних режимів»*, м. Київ, Національна академія наук України, Інститут проблем сучасного мистецтва, Київська православна богословська академія, 10 травня 2018 р., м. Київ.
10. Болюк О. Церковні декоративно-обрядові твори українців у цифровій спадщині: мнемотична функція. *IV Міжнародна міждисциплінарна заочна конференція «Народне мистецтво XXI століття: актуальні напрямки досліджень»: програма (Львів, 30 жовтня 2020 р.)* / наук. ком. С. Павлюк, О. Никорак, Л. Герус, О. Козакевич, Т. Куцир. Львів: Інститут народознавства НАН України. С. 5

11. Вебінар 3 «Як визначити об'єм (кордони) елемента НКС». URL: https://youtu.be/WWB_ve9ua5g (дата звернення: 28.05.2020). Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини (укр/рос).
12. Гріффен Л., Титова О. Пам'яткознавство в системі наук. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Наука. 2013. № 4. С. 9–14.*
13. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей. *Відомості Верховної Ради України, 1999, № 48. Ст. 405.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14> (дата звернення: 08.05.2020)
14. Закон України «Про культуру». *Відомості Верховної Ради України. 2011. № 24. С. 168.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (дата звернення: 08.05.2020)
15. Закон України «Про музеї та музейну справу». *Відомості Верховної Ради України. 1995. № 25. Ст. 191.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 08.05.2020).
16. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». *Відомості Верховної Ради України, 2016, № 3. Ст. 25.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 08.05.2020)
17. Закон України «Про охорону культурної спадщини». *Відомості Верховної Ради. 2000. № 39. Ст. 333.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (дата звернення: 08.05.2020)
18. Захаровський О. Культурна спадщина як туристично-екскурсійний ресурс: основні категорії та класифікаційні ознаки. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: туризм. 2019. № 2. С. 117–125.*
19. Індутний В. Дистрибутивна теорія оцінки пам'яток культури. *Коштовне та декоративне каміння. 2008. № 1. С. 2–18.*
20. Індутний В., Походяща О. Загальні проблеми в охороні культурної спадщини України та авторизація музейних предметів. *Науковий вісник Національного музею історії України. 2017. № 2. С. 188–193.* URL: <http://>

- visnyk.nmiu.com.ua/index.php/nv/article/view/93 (дата звернення: 08.05.2020)
21. Кепін Д. Новий погляд на пам'яткознавство як науку. *Вісник Книжкової палати*. 2013. № 4. С. 23–25.
 22. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (Конвенцію ратифіковано Указом Президії Верховної Ради № 6673-XI (6673-11) від 04.10.88). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089 (дата звернення: 08.05.2020)
 23. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини (укр/рос) (Про приєднання до Конвенції див. Закон № 132-VI (132-17) від 06.03.2008). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089 (дата звернення: 08.05.2020)
 24. Кот С. І. Культурна спадщина. *Енциклопедія історії України*. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Kulturna_Spadschina (дата звернення: 28.05.2020).
 25. Кучмаева И. К. Культурное наследие: современные проблемы. Москва: Наука, 1987. 176 с.
 26. Наукова атрибуція творів мистецтва, експертиза та оцінка культурних цінностей. Матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, 24–25 жовтня 2019 р. / Ред. кол.: В. Г. Чернець (голова), В. В. Карпов (відп. ред.) та ін. Київ: НАКККиМ, Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів, 2019. 292 с.
 27. Національний перелік нематеріальної культурної спадщини України. URL: <https://uccs.org.ua/natsionalnyj-reiestr-objektiv/>
 28. Положення про Музейний фонд України (від 20 липня 2000 р. № 1147). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2000-%D0%BF> (дата звернення: 08.05.2020).
 29. Порядок ведення Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=245336262 (дата звернення: 08.05.2020).
 30. Постанова Кабінету Міністрів України (від 19 жовтня 2016 р. № 723, Київ) «Про затвердження Положення про

- порядок визначення наукових об'єктів, що становлять національне надбання, та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723-2016-%D0%BF#n9> (дата звернення: 08.05.2020)
31. Руденко С. Поняття про «пам'яткознавство». *Культурологія. Філологія. Музикознавство*. 2013. № 1. С. 46–53.
 32. Список об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_World_Heritage_Sites_in_Ukraine (дата звернення: 08.05.2020); Українські об'єкти у Попередньому списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. URL: <https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayinski-obyekti-u-poperednomu-spisku-vsesvitnoyi-spadshchini-yunesko> (дата звернення: 08.05.2020).
 33. Blank T. J. *Folklore and the Internet: Vernacular expression in a Digital World*. Logan, Utah: Utah state University Press, 2009. 260 p.
 34. Distribution map of UNESCO intangible cultural heritage. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Map_of_UNESCO_Intangible_cultural_heritage_\(en\).png](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Map_of_UNESCO_Intangible_cultural_heritage_(en).png) (дата звернення: 28.11.2021).
 35. Fedorčuk O., Boljuk O., Valášková N. & Pohunek J. Lidová kultura Ukrajinců rakousko-uherské monarchie v etnografické sbírce Františka Řehoře z 80. a 90. let 19. století. *Český lid*. 2020. Č. 1, Roč. 107. S. 71–92. DOI: 10.21104/CL.2020.1.0., с. 71–92.
 36. Smith L. El «espejo patrimonial». ¿ilusión narcisista o reflexiones múltiples? *Antipod. Rev. Antropol. Arqueol.* 2011. № 12. P. 39–63. URL: <http://www.scielo.org.co/pdf/antpo/n12/n12a04.pdf> (дата звернення: 08.05.2020).

Львівська обласна рада
Львівська обласна державна адміністрація
Національний Інститут Спадщини Міністерства
Культури та Національної спадщини Польщі
Фонд «Міжнародна співпраця для Жовкви»

**Збірник матеріалів засідання
Міжнародної реставраційної ради
Місця Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО
«Дерев'яні церви Карпатського регіону Польщі та
України» 15-17 листопада 2021 року**

Львів
Видавництво «Растр-7»
2021

УДК 726.54

З 11

- З 11 Збірник матеріалів засідання Міжнародної реставраційної ради Місяця Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Дерев'яні церкви Карпатського регіону Польщі та України» 15-17 листопада 2021 року/ за ред. В.П.Герича – Львів : Вид-во «Растр – 7», 2021. – 216 с.

ISBN 978-617-7997-58-9

У 2013 році в Список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО вписана група дерев'яних церков польсько-українського прикордоння, як один з феноменів цього регіону, із яскраво вираженими архітектурними формами східної релігійної та культурної традиції. Загальне консультативне управління групи 16 церков здійснює Міжнародна реставраційна рада, яка складається з науковців та охоронців пам'яток обох сторін. Щороку проходять засідання цього органу, як правило, в місці знаходження одного або кількох об'єктів, з аналізом текучої ситуації та наданням відповідних рекомендацій. Принагідно колеги діляться своїми досягненнями в сфері дослідження та збереження дерев'яної сакральної архітектури.

УДК 726.54

ISBN 978-617-7997-58-9 © Видавництво «Растр-7», 2021

Зміст

Володимир ГЕРИЧ

ЗВІТ ПРО ЗАСІДАННЯ МІЖНАРОДНОЇ РЕСТАВРАЦІЙНОЇ РАДИ
МІСЦЯ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «ДЕРЕВ'ЯНІ ЦЕР-
КВИ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ»
15-17 листопада 2021 року..... 5

Dąbrówka LIPSKA, Maciej ŚWIATKOWSKI, Maciej WARCHOŁ

STUDIA KONSERWATORSKO-KRAJOBRAZOWE DLA
DREWNIANYCH CERKWI W POLSKIM I UKRAIŃSKIM
REGIONIE KARPAT, MIEJSCA ŚWIATOWEGO
DZIEDZICTWA UNESCO 39

Тарас ОТКОВИЧ

ІКОНОСТАС ЦЕРКВИ СВ. ТРИЙЦІ. СТИЛІСТИЧНІ ТА
ІКОНОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ 54

Мирослава БІЛЕЦЬКА-ЗВАРИЧ

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕСТАВРАЦІЯ ІКОНОСТАСА
З ЦЕРКВИ СВ. ТРИЙЦІ М.ЖОВКВА 66

Зоряна ЛИЛЬО-ОТКОВИЧ

МИСТЕЦТВОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ НАСТІННИХ
РОСПИСІВ ЦЕРКВИ СВЯТОЇ ТРИЙЦІ У ЖОВКВІ..... 75

Мирослав ОТКОВИЧ

ВИСТАВКОВИЙ ПРОЄКТ «НОВЕ ЖИТТЯ
ІКОНОСТАСА З ЦЕРКВИ СВЯТОЇ ТРИЙЦІ
В МІСТІ ЖОВКВА» В МУЗЕЇ САКРАЛЬНОЇ
СКУЛЬПТУРИ ЙОГАННА ГЕОРГА ПІНЗЕЛЯ У ЛЬВОВІ..... 91

Людмила МІЛЯЄВА, Олег РІШНЯК, Оксана САДОВА-МАНДЮК

ПОБУДОВА ТА ОЗДОБЛЕННЯ ЦЕРКВИ
СВ. ЮРА В ДРОГОБИЧІ 95

Володимир ГЕРИЧ, Сергій ПІНЬКОВСЬКИЙ

ДЕРЕВ'ЯНІ ЦЕРКВИ ЯК ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ
СПАДЩИНИ ЮНЕСКО – ОКРЕМІ КРОКИ
ПО ВІДРОДЖЕННЮ 114

<i>Юрій ДУБИК</i> РЕСТАВРАЦІЯ ДЕРЕВ'ЯНОЇ ЦЕРКВИ ЗШЕСТИЯ СВЯТОГО ДУХА У ПОТЕЛИЧІ. АРХІТЕКТУРНИЙ АСПЕКТ..	151
<i>Марія ЗАДОРЖНА</i> ПРАКТИКА НОМІНУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ АРХІТЕКТУРИ ДО СПИСКУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	168
<i>Олег БОЛЮК</i> РУХОМА ЕТНІЧНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	179
<i>Андрій ДЕЛЯТИНЧУК, Бйло МЕРКЛО</i> ШЕДЕВР МОГУТНЬОЇ ГУЦУЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.....	193
<i>Eugeniusz ZAWALEŃ</i> REWALORYZACJA DREWNIANEJ CERKWI W NOWYM BRUSNIE	201

Наукове видання

**Збірник матеріалів засідання
Міжнародної реставраційної ради
Місця Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО
«Дерев'яні церви Карпатського регіону Польщі та
України» 15-17 листопада 2021 року**

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 24.12.2021 р.
Формат 60×84/16. Гарнітура Time New Roman.
Папір офсетний. Друк цифровий.
Умовн. друк. арк. 12.55. Обл.-вид. арк. 2,35.
Наклад 235 прим.

Видавець і виготовлювач : ТОВ «Растр-7»
79005, м. Львів, вул. Кн.Романа, 9/1
тел./факс: (032) 235-52-05
e-mail: rastr.sim@gmail.com www.rastr-7.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ЛВ №22 від 19.11.2002 р.